

ВІДЗИВ

офіційного опонента

на дисертацію Чирви Ярослави Олександрівни

**«Формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів
класичних університетів»,**

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання

Ми живемо в глобалізованому світі. Цей факт впливає не тільки на економічний розвиток, не тільки на політичні аспекти нашого буття, але й на гуманітарну сферу людської життєдіяльності. Планета з кожним роком стає все меншою, частішають і стають більш різноманітними контакти між представниками різних націй, народів, культур, віросповідань. Поступово створюється єдиний науковий, економічний, інформаційний, освітній й культурний простір. Так у реальному житті проявляється глобальна тенденція розвитку людства щодо створення майбутньої планетарної цивілізації. Одним із проявів здійснення цього процесу є підготовка висококваліфікованих фахівців для країн так званого «третього світу» в інших більш розвинутих країнах. Інтернаціоналізація вищої освіти як важлива світова тенденція спрямована на формування системи вищої освіти, здатної ефективно реагувати на вимоги сучасного ринку праці та виклики глобалізації суспільства. Таким чином розв'язується проблема нестачі фахівців, зав'язуються корисні ділові контакти тощо. Але виникає ціла низка проблем, розв'язання яких потребує уваги педагогічної науки. І серед цих проблем проблема формування міжетнічної толерантності іноземних студентів видається однією з найбільш складних та актуальних.

Тому тема, обрана для дослідження Ярославою Олександрівною Чирвою, видається важливою та своєчасною. Адже кількість іноземних студентів в Україні, незважаючи на складні часи, хоча й повільно, але зростає.

Ярослава Олександрівна чітко визначила науковий апарат дослідження, зокрема, адекватно сформулювала його об'єкт, предмет, мету й завдання.

Логіка викладу результатів теоретичного аналізу та експериментального дослідження теж досить чітка і дає можливість простежити авторську позицію. Ця позиція, на наш погляд, полягає у визнанні формування міжетнічної толерантності іноземних студентів одним із головних завдань перебування їх в класичних університетах України. Це стає очевидним й з аналізу структури дисертації, й з аналізу спрямованості використаних наукових джерел, й з основних висновків дослідження. Хоча, на жаль, чітко це положення авторка і не формулює.

Проаналізувавши значний обсяг наукових джерел (453 найменування, з них - 59 докторських і кандидатських дисертацій та 20 - іноземними мовами), Ярославі Олександрівні вдалося досить повно розібратися з феноменом міжетнічної толерантності та визначити специфіку її формування в іноземних студентів в освітньому середовищі класичного університету.

Як незаперечна перевага дисертаційної роботи Ярослави Олександрівни виступає наукова добросовісність авторки та схильність її до класифікації поглядів різних авторів. На основі ґрунтовного вивчення та аналізу думок науковців різних галузей гуманітарного знання вона дає своє авторське визначення міжетнічної толерантності.

У дисертації цей феномен трактується як інтегративна особистісна якість, котра передбачає вияв людиною шанобливого ставлення до етнічних, релігійних, культурних особливостей представників інших етнічних груп, здатності прийняти людей у їхній етнокультурній інакшості та розбудовувати конструктивну взаємодію з ними на основі врахування загальнолюдських цінностей. З таким визначенням можна цілком погодитися.

Оскільки в темі дослідження присутні класичні університети, Ярослава Олександрівна наводить й аналіз їх специфіки, функцій, основних завдань. Стрижневою думкою, на яку нанизуються всі інші положення дисертації, є те, що класичні університети мають загалом усі необхідні передумови для успішного формування міжетнічної толерантності студентів, у тому числі — в іноземних. Дисертантка справедливо вважає, що саме організація в університеті цілеспрямованої роботи щодо формування міжетнічної толерантності студентів,

у тому числі іноземців, дає змогу покращити взаємовідносини між ними, забезпечити взаєморозуміння між представниками різних етнічних груп, а як наслідок - підготувати їх до успішного здійснення професійної та інших видів діяльності в умовах сучасного полікультурного суспільства.

У результаті теоретичного аналізу наукових праць з проблеми дослідження та педагогічної практики Ярослава Олександрівна визначила структуру міжетнічної толерантності іноземних студентів класичного університету. На її думку, вона складається з наступних компонентів: мотиваційно-вольовий, емоційно-ціннісний, когнітивно-поведінковий, особистісно-рефлексивний. З цим також можна погодитись.

Дуже ґрунтовно дисертантка підійшла до визначення педагогічних умов формування міжетнічної толерантності іноземних студентів класичних університетів. На її думку, таким умовами є: 1) підвищення міжетнічної обізнаності іноземців шляхом збагачення відповідними інформаційно-пізнавальними матеріалами змісту навчальних предметів і позааудиторної виховної роботи; 2) забезпечення накопичення майбутніми фахівцями досвіду толерантної поведінки з представниками різних етносів шляхом залучення до участі в різних видах колективної діяльності; 3) надання дієвої педагогічної підтримки у здійсненні студентами-іноземцями самовиховання в окресленому напрямі. Така постановка питання теж не викликає заперечень.

Експериментальна частина дослідження виконана на високому науковому рівні й відповідає сучасним вимогам до такого роду наукових розвідок. Безперечним позитивом є те, що Ярослава Олександрівна кваліфіковано використала комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів дослідження. Також нею була використана велика кількість методик, наприклад, «Індекс толерантності», «Опитувальник для вимірювання толерантності», «Типи етнічної толерантності», «Діагностика комунікативних та організаторських здібностей» Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича та багато інших.

Завдяки цьому була отримана об'єктивна картина наявних рівнів сформованості міжетнічної толерантності іноземних студентів класичних університетів, якісний і кількісний аналіз якої дозволив здобувачці зробити

висновок про те, що рівень сформованості міжетнічної толерантності у студентів на констатувальному етапі експерименту був достатньо низьким, що не відповідає сучасним вимогам.

Формуючий експеримент, проведений як перевірка педагогічних умов формування міжетнічної толерантності іноземних студентів класичних університетів підтвердив ефективність та дієвість визначених умов. Таким чином дисертантка вирішила завдання, які ставила починаючи дослідження.

Загалом дисертація справляє добре враження як ґрунтовна, логічна, кваліфікована наукова розвідка актуальної проблеми. Автореферат та публікації повністю відображають основні результати дослідження.

Оцінюючи в цілому позитивно кандидатську дисертацію Я. О. Чирви, необхідно вказати на деякі міркування, які виникли в процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень:

1. У дисертації відсутній аналіз методологічних підходів до вивчення процесу формування міжетнічної толерантності іноземних студентів.

2. Дисертація значно виграла б, якби авторка визначила та обґрунтувала тенденції розвитку формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів.

3. У дисертації майже відсутній аналіз якостей, необхідних викладачам, які працюють з іноземними студентами, з метою формування в них міжетнічної толерантності.

4. У глобалізованому світі дуже важливо враховувати міжнародний досвід, особливо в педагогіці. Загальновідомо, що лідерами з навчання іноземних студентів є США та деякі країни Західної Європи. Класичні університети там теж стикаються з аналогічними нашим проблемами. Варто було б проаналізувати їх досвід з цього питання.

5. Варто було б надати певні методичні рекомендації щодо формування міжетнічної толерантності іноземних студентів з урахуванням країни походження, особливостей її культури, релігії, звичаїв та традицій.

Проте, ці зауваження мають скоріше дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження від цієї роботи.

Ураховуючи все вищезазначене, треба визнати, що дисертаційне дослідження Чирви Ярослави Олександрівни «Формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів» є завершеною науковою роботою, що має теоретичне і практичне значення для теорії і методики виховання, повністю відповідає вимогам пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор - Чирва Ярослава Олександрівна - заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри педагогіки і психології
Національного Фармацевтичного університету
Інституту підвищення кваліфікації фахівців
Національного фармацевтичного університету

Є. А. Зеленов

Є. А. Зеленов
В. Т. Шкоф